

Makrelmálið varpar ljós á ein nógv størri trupulleika

Sjaldan hevur so stórt óskil valdað um so nógv mál í so langa tíð – sum seinastu 7 mánaðarnar.

Hetta makrelmálið er onki undantak. Tvørturímóti.

Tí heilt erligt. Hvør av tykkum kann siga, at tað uppskot, sum fyriliggur her á Tingi í dag er nakað, ið tit taka fult undir við ?

Haldi veruliga at vit her á Løgtingi mugu senda eina erliga heilsan til Landsstýrið, og biðja Landsstýrið um at taka seg saman.

Tí gera vit ikki tað, so taka vit ikki okkara uppgávu sum fólkavalt løgting í álvara.

Trýbýtt fólkaraði ...

Tað er ikki til stuttleikar av vit hava eina fólkaraðisliga skipan, ið trýbýtt. Tað tykist bara ikki sum landsstýrið hevur skilt hetta, tí bara síðan henda samgongan gjørdist veruleiki fyri bert ½ ári síðan, eru dømi um, at landsstýrið als ikki hevur skilt sín leiklut. Ótallig týðandi lógaruppskot eru lögð niðan í Løgtingið. Nevnst kunnu:

- Flatskatta- og pensjónsskattamálið.
- Fíggjarlógin
- Fíggjarkarmarnar fryi 210
- Prístalsregulering av skattastiganum
- Skattalætti til ávísar útisiglarar
- Og nú Makrelmálið

Øll mál, ið verða løgt totalt ófyrireikað niðan í Løgtingið. Saman við boðskapinum: “Restina má Løgtingið orna”.

Trupulleikin er bert, at Løgtingið fær nærum onga tíð at viðgera hesi mál, og hartil kemur at løgtingsfólk nærum onga hjálp hava til at fáa gjørdar møguligar kanningar og broytingar innan stuttu tíðina. Landsstýrið hevur hinvegin eina støðugt sterkar fyrisiting at ráðgeva og smíða lóggávu.

Endamálið við, at vit i dag hava eitt landsstýri og eitt løgting er, at landsstýrið skal – saman við síni lutfalsligu sera sterku fyrisiting – koma við væl grundaðum og fyrireikaðum uppskotum, ið verða lögð fyri Løgtingið. Eitt uppskot, ið sjálvandi skal vera grundað væl og virðiliga bæði fakliga og politiskt.

Síðan kann Løgtingið gera sína meting av hesum, tá hetta verður lagt fyri Løgtingið. Meiningin er ikki, at uppskotið ikki hevur undirtøku í landsstýrinum, longu áðrenn hetta verður viðgjørt av Løgtinginum. Tá verður onki skil á.

Landsstýrið rennur undan egnum uppskotum ...

Tað sum ger stöðuna enn verri er, at “ketan hoppar totalt av” tá landsstýrið – beint eftir at hava lagt uppskotið fyrri Løgtingið – ferð eftir ferð rennur undan sínum egna uppskoti.

Hetta brýtur allar grundleggjandi fólkaræðisligar mannagongir – og undirgreivur á allan hátt trýbýtta fólkaræðið.

Tí landsstýrið hevur alla fyrisitingina, og alla ábyrgdina at leggja fyrri Løgtingið eitt vælgrundað uppskot.

Men tá landsstýrið leggur eitt uppskot, ið tey ikki sjálvi taka undir við – hvat skal Løgtingið tá gera ?

Talan verður sjálvandi um kaos.

Hetta hevur verið stöðan í øllum teimum stórumálum, ið lögð eru fyrri Løgtingið síðan hetta Landsstýrið tók við.

Dømini eru ótallig hjá hesi samgonguni ...

Tá fíggarlógin varð lögð fram í januar 2012 ... tá skuldi Løgtingið fáa minni undirskot og annað uppá pláss.

Tá fíggarløgum varð lögð fram í mars 2012 ... tá runnu ótallið landsstýrisfólk undan teirra egna uppskoti til sparingar, og sjálvst lögmaður tók frástøðu frá hesum. Nú skuldi Løgtingið finna sparingar í staðin fyrri hækkaðum pensjónsaldri o.ø.

Tá prístalsreguleringin av skattastiganum varð lögð fram ... tá skuldi Løgtingið taka undir við uppskoti, ið var greitt brot á stýrisskipanarlógina – hetta uppskot tó Lögmaður áðrenn 3. viðgerð tó aftur.

Tá sjúkrakassafæið á um 30 mió. kr. varð lagt fyrri Løgtingið ... tá mátti Løgtingið gera neyðugar broytingar, so fæið ikki endaði við, ikki at verða nýtt til uppruna endamálið

Tá skattalætti til útisiglarar nú varð lagt fyrri Løgtingið ... tá skuldi Løgtingið gera neyðugar tillagar, so hetta ikki gjørdist álvarsamt álop á føroysku FAS skipanina.

Og nú, tá makrelkvotan skal ásetast – ja, tá er fyrsti persónur sum er úti og tekur frástøðu frá uppskotinum – sjálvst áðrenn hetta er liðugt viðgjørt á Løgtingi – Lögmaður sjálvur – einaferð enn ! Hann vísir á at hann heldur vil hava eina aðra loysn. Formaðurin í makrelbólkinum og Lögmaður !

Eg spyrji bara – hevði hetta hent í einum øðrum landi ?

Minnilutin roynir at finna semju

Síggi at minnilutin í Vinnunevndinin – Tjóðveldi, Framsókn og Javnaðarflokkinum – leggur fyrri Løgtingið eitt munandi betur broytingaruppskot enn uppskotið frá samgongumeirlilutanum. Tó hevði eg ynskt at uppskotið frá minnilutanum var meira nýshugsandi og djarvt, men sæð í ljósinum av, at roynt sjálvandi verður – sum rætt eisini er – at finna breiða politiska semju um eina

uppboðssølu av lítlum parti av føroyska tilfeinginum av sjónum – so er hetta veruliga eina roynd verda, og eg vóni, at samgongutingfólk síggja tað skilagóða í, at eisini andstøðan roynir at rætta eina hond út til samgongutingfólk, og bjóða semjur umbroytingaruppskot til uppskot frá landsstýrinum, ið kundu skapt breiðar semjur á Løgtingi.

Undirskot kundi gjørst til yvirskot

Talan er veruliga ikki um risalop, men um smá fet.

Smá fet frá tí stóra lopi, ið framt varð á vári 2011, tá minnilutasamgongan, Tjóðveldi og Framsókn ráddu.

Um Løgtingið kundið tikið undir við tí eina broytingaruppskotinum, ið merkir, at einast 23.000 tons av makreli verða sett til sølu á uppboðssølu.

Samstundis sum krøv verða sett, ið tryggja at sum mest virðisøking kemur føroyingum til góða, ja, so hevði hetta avgjørt verið eitt fet á røttu leið. Tí vil eg mæla Løgtinginum til, at taka undir við hesum broytingaruppskoti.

Valdi Løgtingið hinvegin at verið enn djarvari og latið íslendingum og russarum sítt, og somuleiðis latið nótaflotanum tað, ið mett var teirra lutur, og síðan sett restina av sokallaða “nýggja tilfeinginum” á uppboðssølu. Ja, tá vildið landskassin fingið inntøku á um 300 mió. kr., um vit nýta tað virðisáseting, ið mett verður rímlig fyri tey umleið 75.000 tonsini av makreli, ið tøk høvdu verið til fiskiskap. Krøv áttu samstundis verið sett soleiðis, at sum mest virðið fekst til føroyska samfelagið samanlagt.

Álvarsamir spurningar standa ósvaraðir

Ongin forkromað loysn finnist, men við tí loysn, ið landsstýrið og samgongumeirilutin hava lagt fyri Løgtingið, hava vit eina røð av ósvaraðum spurningum. Eitt nú:

- 1) Hvat er endamálið við uppskotinum hjá landsstýrinum ? At skapa sum mest virðisøking av tilfeinginum ? At skapa mest virksesemi í Føroyum ? ella at geva landskassanum sum mest inntøkur ? Onki stendur um endamálið í lógaruppskotinum annað enn:

“Politisk semja er um, at 3 sløg av avgjældum skulu krevjast inn í sambandi við makrelfiskiskapin í 2012:

– veiðigjald

– avreiðingargjald og

– manningargjald.

Endamálið við hesum lógaruppskoti er at fáa heimild til at krevja inn hesi avgjæld.”

- 2) Hví skal tann parturin av føroyska flotanum, ið søguliga hevur fiskað makrel í føroyskum sjógvi – rinda fyri atgongd til fiskiskap – tá eitt nú tann parturin, ið fiskar tosk í Barentshavinum onki rindar ?
Mett verður at tær kvotur, ið føroyingar hava latið útlendingum í føroyskum sjógvi – m.a. av makreli – aftur fyri at fáa kvotur í Barentshavninum hava virði á um 430 mió. kr. Eitt virði, ið

síðan verður latið 3 reiðarum at fiska í Barentshavinum fyri onki !!! Kanska 2 av hesum enntá kunnu sigast at vera útlenskir reiðarar.

- 3) Vilja vit gjarna at allur makrelur verður landaður hjá einum felag, ið hevur føroyskar arbeiðarar á virkinum, men hvørs eigarar eru so at siga 100% útlenskir og allur vinningur fer beint av landinum ? Er hetta OK, samstundis sum vit siga nei til, at landað verður á móðurskipi, ið føroyingar eiga 100% og hvørs vinningur fer 100% til føroyskt partafelag og samfelagið ? Tykist eitt sindur dupultmoralt !
- 4) Og so er tað studningurin. Fiskivinnustudningurin.
Helt at vit eftir at Ráfiskagrunnurin varð avtikin fór rætta vegin. Men nú gongur aftur skeiva vegin. Nú skulu allir skipabólkar stuðlast – ikki við krónum men við makreli. Sjálvt partar av flotanum, ið als ikki egna seg til at fiska makrel fáa nú rætt til at fiska markel. Hvar fór ætlanin at virðisøkja sum mest ?
Stórur partur av føroyska fiskiflotanum hevur ligið í tungum sjógvi leingi, og hetta tykist at vera ein góður máti at halda áfram eina tíð afturat. Alt gott um tað fyri einstaka skipið. Men er hesin studningur – ið vit hava roynt so ofta áður við ringur úrsliti - rætta loysnin fyri samfelagið sum heild yvir tíð ? Neyvan !
- 5) Uppskot frá landsstýrinum merkir eisini, at tað loysir seg at fylla føroysku skipini við útlenskari manning. Gevur hetta nakra meining, tá vit hava vælskikkaða og dugnaliga føroyska manning ? Nei. Hartil kemur, at sjálvandi skulu vit krevja somu løn til útlendingar sum til føroyingar umborð á skipum við føroyskum loyvum.
- 6) Fiskivinnutilfeingi er komandi og farandi. Áttu vit ikki at fingið eina loysn, ið er meira varandi enn at “nýtt tilfeingi” verður deilt út alt eftir hvør hevur best samband við sitandi landsstýrimann – við stórum vanda fyri umfatandi korrupsión ?
- 7) Ein loysn kundi avgjørt verið heldur at selja alt – uttan tað, ið verður býtt um við russar og íslendarar, umframt tað, ið latið verður nótaflotanum, so vóru um 75.000 tons makrelur, ið kundu verið selt á uppboðssølu til um 300 mió. kr. Samstundis skuldu krøv verið sett, ið tryggjaðu sum mest av virðisskapan í Føroyum.

Ein framskygd nýskipan av fiskivinnuni skal til – nú !

Nú er tann stundin veruliga komin har vit mugu og skulu tryggja føroyingum, at vit øll fáa sum mest burturúr tí tilfeingi, ið er í Føroyum.

Landsstýrismaðurin vil “keypa sær tíð” við at lova nýskipan næsta ár. Hetta er bert undanførsla. Fólkaflokkurin hevur havt ábyrgd av fiskivinnumálum í fleiri áratíggir, og endamálið hevur greitt verið at halda fast í status quo. At varðveita valdið hjá teimum, ið hava tað í dag, og styrkja hetta á hesum fáu hondum. Hetta vil framhaldandi vera málið hjá Fólkaflokkinum.

Eftir er at vóna, at tað finnast onnur samgongufólk, ið veruliga vilja fiskivinnuni tað besta, bæði fiskimanni, reiðara og føroyska samfelagnum sum heild – og tí eisini ynskja eina nýskipan, ið:

- Tryggjar eina burðardyggja skipan bæði lívfrøðiliga, fíggarliga og sosialt.
- sum samstundis er kjølfest breitt í politisku skipanini.

Hetta er ein skipan, ið gevur vinnuni tryggjar karmar komandi mongu árin – ein skipan, ið Tjóðveldi vil virka fyri.

Latið okkum á Løgtingi – fyri einaferð skyld – vísa Føroya fólk, at vit megna at skapa loysnir, ið gagna øllum samfelagnum

Ein loysn, ið røkkur inn í framtíðina og sum kann gerast fyrimynd fyri onnur lond.

Markelmálið varpar ljós á, at føroyska samfelagið hevur ein sera stóran trupulleika tá umræður at umsita kanska heimsins størsta tilfeingi pr. Íbúgva. Vit kundu havt eitt BTÚ, ið var heimsins hægsta pr. Íbúgva – men í staðin liggja vit 20% undir grannar okkara.

Eitt greitt tekin um vánaliga leiðslu.

Latið okkum fáa broytt hesa støðu sum skjótast.

Á Løgtingi, 30. mai 2012

Kristina Háfoss

Løgtingsvinna fyri Tjóðveldi